

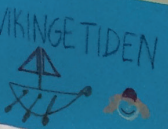
VORES FANTASTISKE TIDSREJSE

STENALDEREN

VIKINGETIDEN

2018

Engelspund
2018

Vi skaber selv historien - kulturhistorie i hverdagen i daginstitutioner

Af Stine Hagen Mørk og Charlotte Abildgaard Paulsen

Museum Skanderborg har siden 2011 tilbudt børneomvisninger og børnebyvandring for daginstitutioner gennem Skanderborg Kommunes børnekulturpakker. I 2018 besluttede vi sammen med Dagtilbud Skanderborg By at udvikle endnu et historieforbånd til daginstitutioner med det formål at gøre børn bevidste om, at de er en del af historien, og at de selv er historieskabende. Forløbet blev prøvekørt og tilpasset i 2018 sammen med de syv børnehuse i dagtilbud Skanderborg By. I foråret 2019 er det så blevet rullet ud til Dagtilbud Højvangen Skanderborg, to selvejende institutioner i Stilling samt Dagtilbud Ry og i efteråret 2019 til fire børnehuse i henholdsvis Gl. Rye, Bjedstrup og to i Skovby.

Så rigtigt mange børn ved nu, at vi alle har en fælles stammom, der kaldes Lucy, og de kender til stenalder, bronzealder, jernalder, vikingetid og middelalder og ved, hvorfor deres børnehave og by hedder, som de gør.

Udbygning af eksisterende samarbejde

Projektet udspringer af et mangeårigt samarbejde mellem Museum Skanderborg og Skanderborg Kommune om at tilbyde børneomvisninger og børnebyvandring, tilpasset de pædagogiske læreplaner, to gange årligt til Skanderborg Kommunes dagtilbud. Museet har også samarbejdet med et af børnehuse i Dagtilbud Skanderborg By omkring enkeltarrangementer. Både Museum Skanderborg og Dagtilbud Skanderborg Bys leder Lotte Brun Hansen ville gerne videreudvikle på disse forløb og skabe et kulturhistorisk mind-set i dagtilbuddet. I fællesskab ville vi udvikle værktøjer og forløb, der bringer kulturhistorien ind som en naturlig del af dagligdagen i dagtilbuddet. Kulturhistoriske hverdagsgenstande gør vores historie konkret og til at føle på. Det kræver ingen læsefærdigheder, men et åbent sansesapparat. Det gør selv de yngste børn i stand til at opleve, hvordan vi

< Hjørne med tidsrejse fra Skanderborg Bakker.

"Min 4 årige søn var i onsdags på besøg med børnehaven på Skanderborg Museum- og sikke en oplevelse for ham! Han har fortalt meget om de knogler han så, grave, heste som blev begravet med de døde, om fine kjoler, man ikke måtte røre ved osu. Det har givet anledning til nogle gode snakke herhjemme- fx om hvorfor man har brug for en død hest, når man er en død mand?"

I må virkelig have formået at gå i øjenhøjde med børnene, siden oplevelsen og læringen har været så stor! Det giver mod på flere museumsbesøg!"

(Forælder til barn, der har deltaget i et forløb).

alle sætter spor og er historiske væsner – at vi alle skaber historie. Vi ville også inddrage institutionens og nærområdets historie, da denne viden kan understøtte en fælles identitet for børn og voksne i institutionen samt forældrene. Skanderborg er en tilflytterkommune, og projektet ville i høj grad medvirke til at skabe et tilhørsforhold for de nye borgere. Både børnene og det pædagogiske personale ville blive ambassadører for historien og give det videre til forældre og søskende. Museumsinspektør Charlotte Abildgaard Paulsen har været projektleder på udviklingen af projektet, mens museumsformidler Stine Hagen Mørk har afholdt forløbene sammen med børnegrupperne og stået for beskrivelsen samt tilrettelæggelsen af aktiviteterne. Stine og Charlotte har i fællesskab ud tænkt indholdet i emnerne og været i gemmerne og finde ting, som små børnefingre gerne må røre ved.

Understøtter børnepolitik og læreplaner

Aktiviteterne i projektet er, ligesom museets andre læringstilbud, udviklet til at kunne understøtte de pædagogiske læreplaner og læringsmål for daginstitutioner. Samarbejdet mellem det pædagogiske personale og museets formidlingsmedarbejdere udbygger den faglige praksis i både daginstitutioner og på museet.

I udviklingen af projektet er der også kigget på Skanderborg Kommunes børnepolitik ”Den bedste start på livet” og udviklingsprojektet ”At lære at lære”. Her er der især tænkt på Børnepolitikens mål om at integrere kunst og kultur i det pædagogiske arbejde med henblik på at styrke kreativiteten, identitetsdannelsen og børns alsidige udvikling.

Samtidig har det været et mål at bidrage til at børn mødes af omgivelserne med respekt og empati og lærer at indgå i forpligtigende fællesskaber, hvor der er gensidig respekt. Projektet understøtter også det politiske mål for inklusion om at betragte mangfoldighed og forskellighed som en styrke. Historieforløbet kan også tænkes sammen med inklusionen af sårbare børn som fx flygtningebørn, idet den kulturhistoriske vinkel er med til at udbygge deres sprog og kan skabe rum for dialog om kulturelle forskelligheder og ligheder.

Pilotåret og det fremtidige tilbud

Da mange tilbud til daginstitutioner er rettet mod førskolegruppen, blev det besluttet, at målrette historieforløbet mod mellemgruppen på de 4-årige. Den viden, som børnene ville få, ville også blive længere i institutionen. Og så kan de 4-årige også rigtig meget og vil gerne lære spændende nye ting.

Dagtilbud Skanderborg By har syv børnehuse, herunder et specialtilbud, som deltog på hold sammen med en af de andre børnehuse. I pilotåret blev forløbet afprøvet to gange med seks børnegrupper. Et forløb over

foråret 2018 og et over efteråret 2018.

I hele pilotprojektet har der været sparring med det pædagogiske personale, som er kommet med input og feedback og på den måde har været med til at kvalificere alle emner og aktiviteter.

Efter udviklingsperioden havde vi således en række velafprøvede forløb beskrevet med aktiviteter, læreplaner og baggrundsmaterialer. Vi var nu klar til at udbyde forløbet til andre dagtilbud i Skanderborg Kommune.

Økonomien i pilotåret med tid til både projektledelse, idéudvikling, beskrivelse og selvfølgelig afholdelse af forløbene med børnene blev delt mellem Museum Skanderborg og Dagtilbud Skanderborg By. Det gode udviklingsarbejde gjorde, at vi fra 2019 har kunnet tilbyde dagtilbuddene i kommunen et godt gennemarbejdet historieforløb til en pris, hvor de kan være med.

Da projektet stod færdigt og var gennemtestet ved udgangen af 2018 blev det så småt rullet ud og tilbudt til flere børnehuse. Således deltog Dagtilbuddene Højvangen i Skanderborg, Dagtilbud Ry samt to selvejende institutioner i Stilling hen over foråret 2019, mens to børnegrupper fra Dagtilbud Skovby-Stjær samt to fra henholdsvis Bjedstrup Børnehus og Børnegården Bison i Gl. Rye har deltaget hen over efteråret 2019. I foråret 2020 deltager i alt 16 børnehuse, og til efteråret 2020 får vi endnu flere med.

I det følgende skal vi høre nærmere om, hvordan forløbet fungerer i praksis samt om nogle af de sjove og eftertænksomme oplevelser, som Stine har haft med de mange børn i *Vi skaber selv Historien*.

Vi skaber selv historien: Forløbets opbygning

Forløbet strækker sig over i alt seks emner og seks besøg sammen med museumsformidleren. Emnerne følger en tidslinje – den tidslinje, der beretter om vores fælles historie – og stedets historie. De seks emner er:

1. *Stenalder*
2. *Bronzealder*
3. *Jernalder og vikingetid*
4. *Middelalder*
5. *Min by*
6. *Min børnehave og børn i gamle dage*

Som udgangspunkt strækker hvert emne sig over 2-3 uger, så der er tid til at arbejde med og reflektere over de enkelte emner i børnehuse. Når børnene, ugen inden et besøg, ser et afsnit af *"Rod i historien"* på *Ramasjang* eller hører en historie, som handler om lige netop den tid, de selv skal på undersøgelse i sammen med museumsformidleren, opstår der

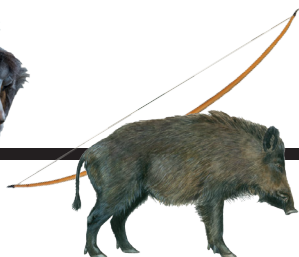
en masse gode tanker og spørgsmål hos dem, som gør, at de under det følgende besøg drives af deres nysgerrighed og lyst til at lære endnu mere. Under besøget med museumsformidleren går børnene og pædagogerne sammen med museumsformidleren på opdagelse i de forskellige tider, hvilket er beskrevet nærmere nedenfor. Efter et besøg kan børnehusene arbejde videre med de enkelte emner, så børnene får tid til at reflektere over de nye ting de fandt ud af. Nogle børnehuse arbejder videre med emnet ved selv at lave tidslinjer, kunst eller noget helt tredje. Gennem de gentagelser af emnerne, som ligger i arbejdet før, under og efter besøget, opdager børnene hele tiden nye ting og husker dem desuden også bedre. Et enkelt emnes forløb kan fx se således ud:

3-ugers forløb:	Aktivitet:	Afholdes af:
1. uge	Forberedelse for børnene	Børnehuset
2. uge	Besøg på museet eller besøg i børnehaven af museumsformidleren	Museumsformidler og børnehuset
3. uge	Efterbehandling i børnehuset med plads til refleksion og projekter	Børnehuset

På opdagelse i historien, besøgenes opbygning og tidslinjen

I pilotåret foregik besøgene sammen med museumsformidleren enten på museet, i børnehusene eller som byvandring. Da vi allerede i pilotåret vidste, at museet skal skifte adresse og i en periode kommer til at være lukket, blev samtlige emner lavet, så de kunne tages med ud af museet og hen til børnehusene.

Et besøg tager omtrent 1,5 time, og er bygget op på samme måde næsten hver gang. Et besøg starter med, at alle børn, deres pædagoger og museumsformidleren samles for at hilse på hinanden. Herefter tages tidslinjen

frem. Tidslinjen er et helt afgørende værktøj for både børn og voksne, da tid er en meget abstrakt størrelse. Ved hjælp af tidslinjen får børnene en helt klar fornemmelse og viden om, at der er noget, der kommer før, noget der sker lige nu, og noget der sker efter/senere.

Første gang børnene præsenteres for tidslinjen, undersøger vi den sammen, for "hvad er det her mon?". Børnenes svar er oftest: "Det er en vej!", og det er det jo! For når vi går eller kører hen af en vej, så går tiden jo, vi kommer hele tiden forbi noget nyt, og når vi når frem, så er tiden ikke det samme, som da vi tog afsted. Men tiden er heller ikke slut, for nu kommer der til at ske noget mere.

Ved hvert besøg fylder vi billeder på tidslinjen. Billeder som har en relation til de forskellige tider, vi har undersøgt sammen. Første gang vi mødes, kommer der kun ganske få ting på tidslinjen, nemlig billeder der har med stenalderen at gøre. Sidste gang vi ses, fylder vi tidslinjen næsten helt ud med billeder, der fortæller noget om alle de seks emner. Men der er stadig plads til sidst på linjen, for historien slutter ikke med os.

Ved hjælp af tidslinjen bliver børnene præsenteret for dagens emne, og inden vi går på opdagelse i den tid, der er dagens emne, får børnene også et kort oprids af besøgets form. Emnerne er som udgangspunkt bygget op over tre workshops, som børnene, i tre grupper, roterer imellem. Den ene workshop foregår med museumsformidleren, som har medbragt forskellige ting, som børnene gerne må sanse og røre ved, og som kan hjælpe os med at forstå fortiden. De to andre workshops styres af børnehusenes pædagoger og er bygget op om praktiske, kunstneriske eller fysiske øvelser samt opgaver, som samtidig giver anledning til at snakke sammen om, hvorfor tingene var anderledes i *gamle dage*.

Stenalder: Jæger- og bondestenalder

Stenalderen er lang. Mennesket bliver til menneske – først jægere og siden hen bønder. Det er de vigtigste punkter, som børnene undersøger samtidig med, at de prøver at finde ud af, hvorfor det hedder stenalder.

Sammen med museumsformidleren møder børnene Lucy, som er vores fælles formoder. Vi kigger på hende og undrer os, for hun ligner en abe, men hun har alligevel menneskearme og -ben, tæer og fingre ligesom os. Så den er god nok, vi kommer alle fra det samme, og alle er i familie med Lucy. Det er en smule svært at forstå, og et par gange bliver museumsformidleren spurgt: ”Så du sådan ud, da du var lille?”. Her hjælper tidslinjen os, for når vi ser på den, er det tydeligt, at verden og dem, der bebor den, forandrer sig gennem tid.

Herefter undersøger vi de ægte stenaldergenstande samt andre ting, der kan hjælpe os med at lære om stenalderen. Tingene sendes rundt mellem børnene, som både får lov til at se og mærke dem. Det skal nemlig være sjovt at gå på museum, både når børnene er på det fysiske museum, og når museet er flyttet ud i børnehaven. Grundtanken er, at det er meget nemmere at suge ny viden til sig, når vi leger os til viden, bruger vores sanser og udfolder vores nysgerrighed.

Alt det gør vi bl.a. ved at undre os højlydt over tingene og de ting, der bliver fortalt. Og der er plads til, at både børn og voksne spørger om alt, hvad vi overhovedet kan komme i tanker om. Vi løfter fx tunge uforarbejdede flintknolde. Vi mærker på flinteflækkernes stadigt skarpe æg og sammenligninger dem med de knive, vi bruger i dag. Vi ser på øksehoveder lavet i flint, og spekulerer over, hvad de kan bruges til. Børnene får sjældent svaret fra museumsformidleren. I stedet bliver de spurgt om, hvad de tror tingene har været brugt til. Det er så fantastisk, både at se og høre børnenes mening om tingene – de er rigtig vakse, og som regel hurtige til at finde de rette svar – og de bliver så stolte, når de får lov til at deltage aktivt og er med til at opklare historiens gang.

I formidlingen tages der hele tiden udgangspunkt i børnenes verden, og de ting de gør hver eneste dag, som fx at tage tøj på, handle ind, spise mad osv. Vi finder ud af, at sådan har det ikke altid været. For livet var selvfølgelig anderledes tidligere, hvilket sætter mange spekulationer i gang: For i stenalderen havde de som bekendt ingen butikker, hvor man kunne købe tøj med Ninjago, dinosaurer eller søde paillehunde. Der var heller ikke nogen Netto eller Kvickly, hvor man kunne købe boller og kakao. Og så havde de faktisk heller ikke ovne eller komfurer. Og hvordan gør man så, når man skal holde varmen og er sulten?

Ledetrådene til de svar finder vi blandt nogle af de andre *stenalderting*, for her er der en bue, fisk, fiskekroge, et vildsvin, en urokse, østersskaller, sneglehuse og skind. Børnene finder hurtigt ud af, at alle tingene tilsammen viser os, at menneskene var jægere og, at det nok er derfor, at tiden hedder jægerstenalder.

Allerede under første besøg finder vi ud af noget mere om det, vi kalder udvikling og forandring. For blandt tingene dukker der også en gris, en ko og et lerkar fyldt med korn op. Imens kornet sendes rundt blandt børnene, som nyder følelsen af at lade kornet glide rundt mellem fingrene, kommer der ofte nogle søde kommentarer, for er det mon *popcorn*, de sidder med? Det hedder i hvert fald næsten det samme. Efterhånden finder vi ud af, at korn vokser på en bondes mark, og at man kan lave mel af det - fx til kage, hvis vi spørger børnene. Det er tydeligt for børnene, at verden har forandret sig, for nu er menneskene bønder, og tiden kalder vi for bondestenalder.

For at få en endnu mere sanselig fornemmelse og forståelse af livet i stenalderen prøver børnene også at kværne deres eget mel på en skubbekværn. Det er hårdt arbejde og giver sved på panden både for børn og voksne. Udbyttet er som regel nok mel til én lille bolle. Børnene er så stolte og har store planer om, hvad der skal bages med det. Når man dyrker korn, er der også brug for lerkar til opbevaring, så børnene prøver også kræfter med at lave deres egne lerkar i det vi kalder pølseteknik, og som dekoreres fint vha. tryk med hjertemuslingeskaller. Det kræver øvelse af finmotorikken, og er ikke sådan helt lige til når man skal *pølse* et lerkar op uden at det kollapser, men som regel bliver der produceret nogle flotte modellervokskar.

Freddie maler korn på en stenkværn, ligesom de gjorde i stenalderen. Freddie går i Bjedstrup Børnehus, som var med i historieforløbet i efteråret 2019.

Den anden aktivitet ved stenalderemnet var at "pølse" lerkar af modellervoks, som skulle dekoreres med indstik af pinde og aftryk fra muslingskaller.

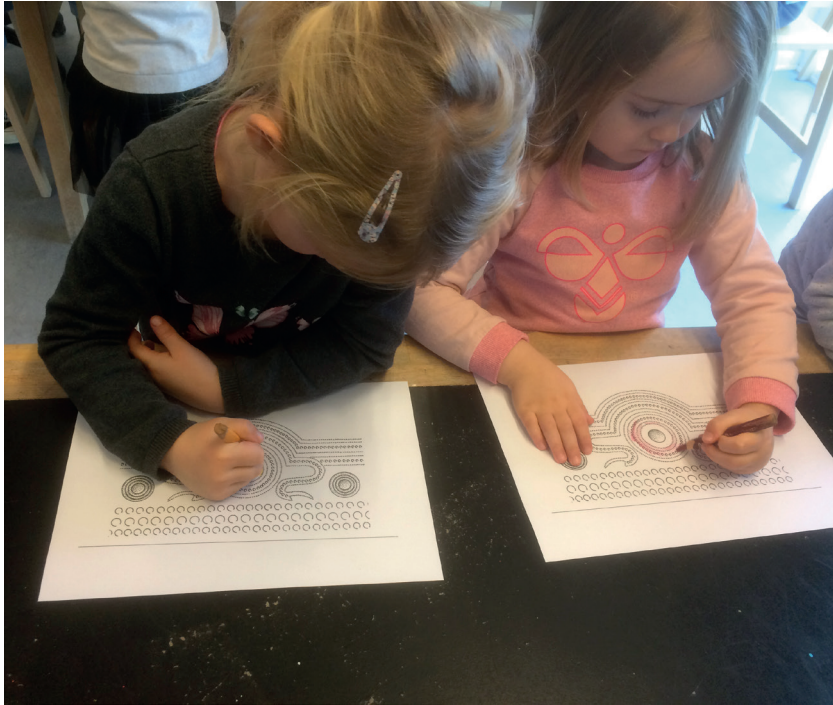
Bronzealder

I bronzealderen er menneskene stadig bønder, og religion spiller en stor rolle. Fokusområdet i dette emne er, hvorfor den nye tid hedder bronzealder, og hvad religion er for en størrelse – især bronzealderens religion, og hvad der er sket siden stenalderen.

Blandt de ting, der er medbragt fra museet, er der en kopi af en pålstav, som er en bronzealderøkse, og en tilhørende støbeform. Vi undersøger pålstaven med lup, og hvis vi ser godt efter, kan vi se, at der er helt særlige mønstre i, som næsten ligner små sole. Vi finder ud af, at bronze er et metal, der skinner næsten ligesom solen, og at man skal støbe bronzen i støbeforme lavet af ler.

Vi finder også ud af, at selvom bronzealdermenneskene stadig er bønder, så har de fået nogle nye dyr, for blandt alle tingene ligger der også en hest og et får. Men hvad kan de egentlig bruge dem til? Det spekulerer vi over, mens vi mærker på noget afklippet og ubehandlet uld, som til børnenes store morskab stadig dufter af lanolin.

Selvom vi har opdaget, at der var får i perioden, kan det godt være lidt

Til bronzealderemnet farvelægger børnene flotte solmønstre i solens farver: Rød, guld, orange og guld. En anden aktivitet handler om solens rejse i blandt andet en vogn...

svært, at finde ud af, hvilket dyr uld kommer fra. Svaret fra børnene varierer, og nogen siger: *"uld kommer fra en ulv!"*. Det lyder måske sådan, men der er heldigvis altid nogle børn, der kan hjælpe os, for de ved godt, at ulden kommer fra et får.

Sammen skal vi også finde ud af, hvad uld kan bruges til. Måske en sjov hat, hvis man ligger det oven på hovedet? Når vi kigger på nogle af de andre ting fra museet opdager vi, at der også er noget garn med, og det er endda lavet af uld. Her falder 10-øren som regel, for garn kan bruges til tøj! Vi undersøger også et stort gulligt uldklæde, som kradses, når man rører ved det. Men findes der egentlig får med den farve? *"Nej!"* udbryder børnene altid grinende, og ser overbærende på museumsformidleren, mens en af dem som regel siger: *"De har malet det"*. Og det er rigtigt. Klædet er nemlig plantefarvet.

I bronzealderen skete der også nogle lidt mærkelige ting. Det finder vi ud af, når vi tager *søen* frem. For nede i søen ligger der en masse ting: En hjelm med horn, en bronzelur, en badutspringer og en hest, der trækker solen. Vi undersøger tingene. Hvorfor ligger de i søen? Hvad er det for nogle

ting? Og hvorfor hedder en lur egentlig en lur, når det også betyder at sove? Vi finder ud af, at det er gaver til solen, og måske de hjælpere, der sørger for at solen står op og går ned hver dag. Vi finder ud af, at menneskene nok troede, at hvis de ofrede fine genstande til solen, så var der større chance for, at den også kom tilbage med sit livsvigte lys næste dag. Vi finder dog ud af, at gaverne ikke kom hen til solen, for vi har fundet dem, og så ved børn også godt, at solen selvfølgelig ikke rejser ned i havet om natten.

Blandt de andre aktiviteter farvelægges børnene flotte solmønstre i solens farver: Rød, guld, orange og guld. Imens snakker de om, at solen var så vigtig for bronzealdermenneskene, at de tit lavede *soltegninger* både på deres bronzegenstande og som helleristninger på klipper. Børnene kommer også på en fortællerejse sammen med solen og dens hjælpere. Her hører de historien om "*Solens rejse*" imens de gennem rollespil agerer støtte til solens hjælpere, som er slangen, hesten, båden og fisken. På den måde er børnene med til at få solen til at stå op og gå ned igen.

Jernalder og vikingetid

I jernalderen er den religion, der sandsynligvis bliver til vikingernes asatro, kommet til. Menneskene ofrer stadig til guderne, men nogle af gaverne har en mere dystre klang end bronzealderens ofringer. Samtidig begynder man at flytte sammen i mindre landsbyer, for her kan jernaldermenneskene bl.a. hjælpe hinanden i arbejdsfællesskaber. Men der er også krige og magtkampe, og i vikingetiden får Danmark sin dåbsattest.

Denne gang er museumsformidleren klædt ud som jernalderpræstinden Ragna, som kan tale med guderne og bede om hjælp til fx mad eller til at sejre i kamp. Gennem en fortælling om høvdinge, krigere og en kamp om magten over en lille landsby, hører børnene om en ny slags gave til guderne, en gave som bestod af ægte menneskeknogler!

Her bliver børnene og museumsformidleren hurtigt enige om, at der er mange ting vi ønsker os mere end knogler – selvom der altid er et enkelt barn eller to, der gerne vil have et par knogler med hjem.

Efter fortællingen kigger vi sammen på knoglerne. Hvordan ser de ud, hvorfor ser de ud som, de gør? Og hvor i kroppen sidder de forskellige knogler egentlig? Kraniet og underkæben kan alle børn genkende. Der sidder tænderne nemlig, og vi kan også se, at folk ikke fik børstet tænder i jernalderen, for deres tænder er enten faldet ud eller fyldt med huller. En del af børnene kan også genkende bækkenet eller *numsen*, som de kalder det.

Undervejs finder vi ud af, at vi kan dreje i hoftedet og lave vindmøller med armene, og at det er muligt, fordi det er kugleled, der sidder her,

Jernalderemnet handler om magt og krig. Nogle børnehaver var på besøg på museet for at se knoglerne fra krigerne fra Alken Enge. Ved andre børnehaver havde museumsformidleren en kasse med knogler med ud, og sådan bliver det fremover, indtil museet åbner en ny jernalderudstilling.

mens vi kun kan bøje og strække i knæ og albuer. Det er nu også ret sejt, for så kan vi sparke til en fodbold og vise vores store armmuskler. Netop armmusklerne får vi brug for, for når børnene blandt andet har undersøgt og samlet et knoglepuslespil og en våbenofring fra offersøen, skal vi afgøre, om vi er stærke nok til at blive høvdinge i en jernalderlandsby. Nu gælder det styrkelege som tovtrækning og kast med trækævlere, og når det er børnene mod de voksne i tovtrækning, så vinder børnene altid – helt uden undtagelse!

Middelalder

I middelalderen er der endnu engang sket et religionsskifte, idet middelalderen er den katolske tid i Danmark. Der begynder at komme byer med byvåben. Der er magtfulde konger. Og så får Danmark møntøkonomi.

Denne gang møder børnene museumsformidleren i skikkelse af munken Stefan, som er iført munkedragt. Med sig har han forskellige ting, som fortæller noget om de forandringer, som munkene, kristendommen og de nye tider førte hertil. En af tingene er en stor, tung munkesten, som

børnene prøver at løfte på skift. Nogle børn (og alle pædagoger) bliver forbløffede over, hvor tung sådan en munkesten er. Men der er også nogle børn, der ifølge eget udsagn er lige så stærke som Hulk (en grøn superheltefigur med overnaturlige kræfter), og som næsten ikke kan mærke, at de løfter stenen.

Børnene ved med det samme, at man kan bygge huse af mursten, og at det må have været hårdt arbejde at bygge huse, kirker og klostre uden brug af kraner og lastbiler.

Vi finder også et kors, og taler om, hvad det mon er. Vi finder ud af, at munkene var kristne. De troede på og fortalte om Gud og Jesus. Når vi snakker sammen om munkene og kristendommens komme til Danmark, opstår der ind imellem nogle søde og sjove situationer, for vi snakker også om, at mennesker kan tro på forskellige ting. For nylig var der et barn, der fortalte: *"Man kan også tro på mennesker"*, hvortil et andet barn svarede: *"Jeg tror på Gud og Jesus"*, mens et tredje barn meget smukt proklamerede: *"Jeg tror på kærligheden!"*.

Det er dejligt at se og høre, hvor mange tanker og refleksioner hele forløbet sætter i gang hos børnene, uanset om det er stenalder, middelalder eller en helt tredje periode, vi undersøger. Vi finder også ud af at munkene havde aflagt tavshedsløfte, og at det nok ikke helt er noget for os.

Blandt tingene om middelalderen er der også et lerkrus med grøn glasur. Børnene morer sig kosteligt over, at museumsformidleren kalder malingen for glasur. For glasur, det er da noget vi putter på kage. Men morskheden vokser som regel til latterkaskader, når børnene finder ud af, at menneskene ikke drak kaffe, te eller sodavand fra deres krus, men at selv børn i middelalderen drak øl.

Vi undersøger også gamle mønter, og når børnene bliver spurgt om, hvad mennesker gjorde, før man begyndte at lave penge, så er svaret som regel, at: *"De betalte med Dankort"* eller *"Man brugte Mobilepay"*.

Efter en lille rolleleg med nogle af de medbragte genstande, finder vi dog ud af, at man nok byttede sig til tingene førhen.

I aktiviteterne til middelalderforløbet agerer børnene møntmestre, der har fået lov til at slå mønter af selveste kongen. Her laver de deres egne mønter med stempler og selvhærdende ler.

Vi kigger også på våbenskjolde og byvåben sammen, for de kan fortælle os noget om byers og familiers identitetsfølelse. Herefter laver børnene deres egne våbenskjolde, hvor de tegner det, der fortæller noget om, hvem de selv synes, de er. Fantasien fejler ikke noget, og der bliver fx tegnet hele familien, en fodbold, en dejlig is eller sågar to skuffer i en kommode, fordi alt ens legetøj ligger heri.

I middelalderen kom der byer med våbenskjolde, og kongen slog mønter. Børnene slog deres egne mønter med stempler i selvhærdende ler.

Min by

Min by er byvandring eller rettere en slags skattejagt, hvor vi finder spor efter byernes historie. Heldigvis bærer alle steder mere eller mindre præg af historiens gang, og ved hjælp af gamle billeder og kort kan vi finde frem til mange af dem.

Byvandringerne foregår i de byer, som børnehuse i Skanderborg kommune er tættest knyttet til. Indtil videre har vi både byvandring for børnehavebørn i Skanderborg, Ry, Gl. Rye og Galten.

I Skanderborg finder vi bl.a. resterne af Frederik d. 2.'s slot, og hører fx fortællingen om hans datter Anna, der blev født på slottet, døbt i kirken og som senere blev dronning Anna af England. Vi finder også ud af, at hans søn Christian d. 4. lærte at sejle i Skanderborg sø.

I Ry finder vi bl.a. ud af, at der først kom en by, dengang man anlagde en jernbane, og at der stod en ledvogter, som skulle åbne og lukke ledet ved jernbanen, når toget skulle passere. Vi hører om, at der tidligere kom mange kunstnere til Ry, som gerne ville male den skønne natur omkring byen, og som sejlede herfra til Himmelbjerget.

I Gl. Rye opdager vi, at byens navn fortæller os om stedets historie – Rye betyder nemlig rydning eller engdrag med ung skov, så det er denne rydning, der har lagt navn til byen. Sammen undrer vi os over, hvad alt det fældede træ kan have været brugt til. Ud fra et 1600-tals kort over Gl. Rye finder vi Skt. Søren's Kirke, hvor vi bl.a. undersøger, hvor meget kirken har forandret sig gennem tid. Vi finder også præstegården og den gamle fogedgård, hvor vi finder ud af, at fogeden både var en slags borgmester og politimester. Undervejs på vores vandring kigger vi på de huse, der ligger i byen, og vi finder ud af, at der er tydelige spor på husene, som viser os, at byen er meget gammel.

Museet har i mange år haft børnebyvandring i Skanderborg, og dette tilbud indgår også i det nye historieførløb, hvor vi leder efter spor fra gamle dage i børnenes by.

I Galten finder vi ud af, at byens navn betyder noget i retning af *stedet med indhegningen med galtene*, og at der nok har været en indhegning med kastrede orner, og at det har været med til at navngive byen. Vi opdager, at kirken ikke er den originale middelalderkirke. Vi hører om, at der engang var en kvinde, der hed Margrethe Arnkiel, som sørgede for, at den første skole kom til byen, så børnene slap for at gå helt til Storning, når de skulle i skole. Og så finder vi også ud af, at det hus på torvet, hvor der i dag er en frisør og et pizzeria, faktisk er en gammel stationsbygning, og at der engang har været jernbaneskiner, så man kunne køre til både Hammel og Skovby.

Min børnehave og børn i gamle dage

Sidste emne i forløbet ”Vi skaber selv historien”, handler om børnenes egen børnehave, det helt nære lokalområde og børn i *gamle dage*.

Denne gang kigger vi på mange gamle kort og undersøger, hvordan nærområdet omkring børnenes daginstitution har ændret sig fra 1840’erne og frem til i dag. Vi starter altid ud med at snakke om, hvad kort egentlig kan bruges til, og svaret fra børnene er da også klart: ”*Vi kan finde en skat!*” og ”*Vi kan finde vej!*”. Begge svar er rigtige, men i stedet for en skat med guld og sølv, så er historien vores skat. Understøttet af sort/hvide billeder hentet i lokalarkiverne opdager vi, at alle steder har en historie, og vi finder også ud af, at livet var meget anderledes i 1800-tallet, end det er i dag.

For at få et godt indblik i livet i *gamle dage* prøver børnene også at lege med gamle legesager – her har de både dukker med træhænder, en fin dukkevogn, dukke-testel i porcelæn med tilhørende askebæger i mini-format, træklodser til at bygge byer og huse med, små tavler som de, der tidligere blev brugt i skolerne og meget andet. Især testellet interesserer børnene, og de bliver hurtigt enige om, at det var smadderuretfærdigt, at man i *gamle dage* havde en ret streng opdeling af, hvad piger og drenge måtte lege med. Børnene prøver også gamle lege. Det er lege, som mange af os voksne selv har leget, men som synes håbløst gammeldags for børnene. Her leger de fx *To mand frem for en enke*. De hinker i hinkeruder, eller de leger dåsetagfat. Når børnene først har styr på reglerne og legene, bliver de ret begejstrede, og mange af pædagogerne får et gensyn med lege fra deres barndom, som ifølge børnene er meget længe siden.

Når besøget er slut, har børnene været på opdagelse i hele deres historie, lige fra stenalder og frem til i dag.